

A DY ÖSSZEGYÜJTÖTT NOVELLAI. A költő Ady Endre mellett a novellát és egyéb író Ady Endre eddig csak ugy mel-
lékesen számított. Ismerték, elol-
vasták versein kívül egyéb írásait
is; lázas, inzurgens publicisztikáját,
bonyolult mély esszéit. Emlékeztek
novelláira is. De senki sem vetett
ezekre gondoskodóbb figyelmet.
Prózai írásaiból jórészt csak azokat
emlegették, melyek kulcsul szol-
gáltak összetett dus egyéniségé-
hez, betegségéhez vagy kiállásai-
hoz. Ezekkel ezelőtt, amikor vezér-
cikkeit kiadták, akkor sem e műfaj
különös mestere volt a figyelemé,
hanem a vátesz, aki az ujságírói ro-
bot munkában oly csalhatatlan biz-
tonsággal mormolta maga elé Ma-
gyarországa romlását. De nemcsak
az utódok, de a kortársak szemé-
ben sem volt feletlőbb a prózát,
novellát író Ady Endre. Holott irt,
szinte napról-napra, írói pályája
kezdetétől, végig, ugyanolyan belső
és külső muszájból, mint verset s
amint kiderül most a kitűnő Föl-
dassy Gyula gyűjteményéből, ko-
rántsem elhivatatlanabbul. Különös
pazarlása irodalmunknak, hogy Ady
novellái s velük Ady Endre, a no-
vellairó lappanghattak eddig s most
ugy érkeznek meg husz-harminc-
negyven év után az olvasó elé, mint
valami felfedezés. Mert az! Egy új
magyar íróval gazdagodott a két
haza magyar irodalma s főleg talán
az erdélyi. Az eddigi új magyar
erdélyi irodalomban összevéve nincs
annyi őszinte ihlettel kiformált ro-
mán figura (hatalmas szál papok,
finom, fehérbőrű lányok, hajszolt,
dolgos parasztok), mint itt s nem
kerül annyiszor epikai (kiformált)
szóba románok és magyarok
együttélése, mint Ady Endre no-
velláiban. A fajából kinőtt magyar
erdélyi prózairó, mondhatnók most
mutatkozik be igazán ezzel a no-
vellás új Ady Endrével.

Természetesen bemutatkozik más
is. Elsősorban az eddig ismert költő.
Ami érthető is. A novellákat
ugyanaz az ember írta, aki sem az

idegeit, sem a szemét nem cserélte
fő a „tárca“ versnél mérsékeltebb
lázú műfaja miatt. Annyira nem,
hogy ebben a józanul kimért for-
mában is ugyanazok a mákonyos,
orfikus lázak égetik, mint a ver-
sekben, — ugyanaz a felfokozott
ihlett a fogantatójuk. Nem valami
száraz „próza“ tehát ezek a novel-
lák. A napilapok vonalalatti szállá-
sát, ahol ezek a novellák eredetileg
megjelentek, Adynál bizony nem
előnti, de leigázza a verseiből is-
mert Ady-egyéniség. Akárhon ér a
szem ezeket az írásokat, akár alka-
tukban, akár szövegezésükben,
alakjaikban vagy konfliktusaik-
ban, mindenben, mindenütt rajt
az Ady-bélyeg. Ugyanaz az élet- és
sors-érzés, ugyanaz a megszállott-
ság, izgalom és félelem, ugyanazok
a tájak, lázas és hidegtelős pillana-
tok, ugyanazok az éjszakák és fé-
nyek, játékok és szenvedélyek,
ugyanaz az esendőség és élet-ét-
vágy, mint a verseiben. Annyira ha-
sonlóképp, hogy a szabályos vonal
alatti novella kevés is a gyűjte-
ményben, ellenben sok a versnél ol-
dottabb és szellősebb, de mégis stil-
lizált, több-kevesebb homállyal zsu-
folt, kihagyásos (tehát vers techni-
kájú) magamutogatás, melyekben
az olvasót ugyanolyan ráeszmélések
és áramok viszik, emelik és ámitják
el, mint egy-egy Ady-versben.
Mondhatni a novellás Ady Endréni
a vers és a próza kétféle megnyilat-
kozása között a határ igen sokszor
elvész, elstüllyed, főleg azzal, ahogy
fabuláit, figuráit megmártogatja
legmagamagában s kiöltözteti önön-
magával. Addig szinte nem is tudja
elmondani meséjét s nem is egészen
az övéi azok még, amíg nem itatód-
nak át ugyanannak a mély lelki
szövődmenynek a nedveivel, mint a
versei. Ezért bukkanhatunk itt té-
mákra, mondanivalókra, amikből
másnap vagy később versek lettek.
A novelláknak, mint szövegnek ezért
Ady-versű az ízeleése a legtöbb he-
lyen. Novellái mintegy azon a pon-
ton jelentkeznek, ahol a formálás
módját Ady éppenhogy eldöntötte.

Abban a pillanatban, amikor még vers is lehetne. Igen sok a kiszövegezésével, a stílusával az is lesz még itt, csak ép „prózaian“, szélszélyes, dus, tropikus bőkezűséggel s nem is céloz mást, mint ugyanazt a gyönyörűséget, ugyanazt a határolhatatlan benyomást, mint a verse. Nincs is a mondat stílusa tekintetében különbség az Ady-vers és az Ady-novella között. Ugyanaz a darabos, sohasem sima, inverziókkal telt, hörgő, dadogó, bujkáló, ismétléses, ellentéteken keresztül kapcsoló súlyos folyondár a mondat itt is, mint a versekben. „Prózában“ persze, de ahogy az Ady-vers metrikai, zenei kialakítása eredeti, ugyanugy a novellák prózódiai képlete is. Ady novelláinál sajátos próza prózódjáról lehet beszélni, annyira féluton tart a vers felé. Sokszor a mondat-stílus és a mesélés módja már egész az önfeledtségig fokozódik, oldalakon át hajtva, kergetve, úgy hogy a végén azt mondja ő maga, mert más nem is történhet: „daloljunk“ (A Tilala tó). S tényleg: számos novellája nem is jellemezhető másként: énekel. Mert valójában éneklés az, amikor a prózába kényszerült, de verssé is lehetett volna anyagból az egész mese tárgyára, mondanivalójára, hangulatára jellemző szólamot nem akarja elveszíteni s egyre ismétli, viszi prózája ritmusán tova, végig. Izgalmas ez a technika az olvasóra, ugyanakkor azonban be is lepi az olvasót az író sajátos, a témája izét, súlyát aláhúzó élethangulatával, amely azonos „esett“, „szép“, „szomorú“ alakjai és esetei „nagy“, „bus“, „bolond“ életérzésével. Általában „nagy“, „bus“, „bolond“ históriák a novellák is, mint a versek, csak ép figurákban, helyzetekben, sorspillanatokban kitergetve; kivéteve mintegy a versnél kibontottabb, szétszedettebb megoldásokba Ady eredendő világát, az akkori Magyarországot és Európát. Mert a novellái mindent megfordulnak témáikkal, ahol Ady Endre testileg és képzeteileg járt, de leginkább

odahaza, a Szilágyságban. Számunkra ezek a novellái a legbecsebbek, ezek az anekdótás izeikben a kortárs elbeszélők legyőzése igényén fogant magyar történetek, melyekben a szülőföldje bomladozó udvarházaiban kallódó félig uri, félig paraszti kismemesség eslettségének őszi haldoklását fogja meg s a buja, itálos, gögös férfiak és alkatos szép, édes teremtesek epével és szenvedelemmel teli, hol hangos, hol csendes konfliktusaiban Ady a zavaros, koldus, beteg magyar társadalomnak a lírikussal egyivású, eredeti főtartású és szavajárású epikusá. Az a prerevolucionáris Magyarország zsufolódik itt a novellázó minden szociológus tekintetén élességben tultevő, társadalmi tüneteket elkapó helyzet, konfliktus és életértelem látásában, ami a tüzet rakta a költő alá. Ady világa tulajdonképpen ezekkel a novellákkal egész. Akár paraszt-, akár zsidó-, akár polgár-sors históriát ad, vagy a kor sajátos Krisztus és Biblia élményének ösvényére lép, élményei, elbeszélései jelentősége történelmi. A novellák erősen ártikulált hangon és formában az Ady körüli magyar társadalmi-történelmi bonyolultságok azonosan meggyőző erejű megjelenítései, mint a versek. (G. G.)

KISEBBSÉGBEN. „Európa régi nyugalmi helyzete megbomlott s ebből lavinaszerűen gördül egy új felé. A lavina főárka — mint az előrelátható volt — a Németország és Oroszország közé eső tér, a „kis népek öve“ — írja **Németh László** „Kisebbségben“ c. új könyvében. — A magyarság aligha állt nagyobb megpróbáltatás előtt, mint most“. E sorsdöntő pillanatban a népe sorsáért aggódó íróból a felelősség izzó feszülése harc előtti seregszemlét vált ki. Az írónak most summáznia kell, hogy a megnyíló harcra felértékelt vagyonnal indulhasson tudatában annak, mit véd s érezvén, miért küzd. A harc előtti felvillanás égő tüzenél